

El fenomen urbà:

Notes per a una introducció

Josep M. Balañá Cabrito

Joan Figuerola Mestre

Josep M. Gomis Torres

Anton M. Pàmies Martorell

(Equip d'estudis urbanístics)

1.1.—Els fets.

El fort procés d'industrialització dels països occidentals ha creat un nou fenomen: La urbanització. Aquest procés es pot caracteritzar per dues notes:

- a) La concentració espacial de la població a partir d'uns determinats límits de dimensió i densitat.
- b) La difusió del sistema de valors, actituds i comportaments que es poden resumir sota la denominació de "cultura urbana".

Aquestes dues notes mereixen tot un estudi, però aquí tan sols assenyalarem que en relació amb la primera cal definir a partir de quin punt una aglomeració urbana mereix el nom d'urbanització i en tal sentit cal aclarir que és un procés de concentració de la població —forta emigració rural vers la ciutat, més creixement vegetatiu— en dos nivells: 1) la multiplicació dels punts de concentració i 2) l'augment de la dimensió de cadascun d'aquests punts. En relació amb la nota b) entenem com a cultura urbana un sistema de comportaments característics de la societat industrial capitalista.

Es a dir, hem assistit a una transformació d'un medi eminentment rural a un medi urbà... Això ha implicat el naixement d'una sèrie de problemes que no podem oblidar i que cal que tinguem sempre presents: són inherents al desenvolupament d'aquest sistema de producció denominat capitalisme i que és el que funciona en una sèrie de nacions anomenades "occidentals".

El fenomen urbà ens plantejarà una sèrie de problemes que no existien a la societat pre-industrial, de la mateixa forma que la revolució industrial ens portarà el naixement d'un proletariat que no existia anteriorment.

Societat dividida en classes que es desenvolupa en un marc denominat ciutat, problemes, qüestions que surten sovint a la llum. Problemes que cal resoldre. No podem deixar un barri sense clavegueres o sense jardí per als infants; no es pot consentir que les escoles siguin poques i lluny de la llar familiar, cases edificades al costat de barrancs plens de rates o edificis sense llum ni aigua. Problemes que poden semblar puntuals, sense relació entre ells però que són aspectes d'un mateix i greu problema. La visió ha d'ésser forçosament global, si no no entendrem res del que passa: Pagesos contra concessionaris d'autopistes, comissions de veïns contra la immobiliària que ha construït el barri; transports públics deficients i cars; falta de convivència als nous barris construïts; manca de serveis i d'infraestructura, etc., etc. Quin és l'origen del problema?

1.2.—El paper dels tècnics.

Què pot fer un arquitecte, un economista, un sociòleg davant de tot això? El tècnic amb tot un bagatge d'instruments, d'eines, quina fórmula caldrà que apliqui perquè tot això se solucioni? Ah, santa innocència! El tècnic, desenganyem-nos, ell sol no farà mai res. La presa de decisions sempre és un procés polític. L'urbanista aconsellarà un volum edificable, la ubicació d'un jardí, la construcció d'una zona comercial, però seran els polítics qui ho decidiran. I entenem-nos bé, quan parlem de polítics ens referim a grups de pressió, el que els americans en diuen: els "lobby", camarilles que decideixen.

Què poden fer els tècnics? De moment limitar-se a analitzar i diagnosticar. L'anàlisi és una tasca llarga i delicada i és imprescindible per a l'acció posterior. Lligat de mans i peus per l'acció transformadora, el tècnic que intenti ésser honest ha de fer un diagnòstic com més acostat possible a la realitat. No pot anar més enllà.

1.3.—L'urbanisme i les altres ciències.

Per a fer l'anàlisi i el diagnòstic de què hem parlat abans necessitem una sèrie de coneixements que ens proporcionin branques com l'ecologia humana, la sociologia o l'economia. La destrucció del medi ambient és un problema quotidià i derivat del procés d'industrialització; els seus efectes a la curta i a la llarga són importants per l'anàlisi urbana, de la mateixa forma que la manca de convivència

i la falta de respecte a la interioritat de la vida familiar que es produeix a les noves edificacions i a les ciutats dormitoris és un altre aspecte a estudiar. L'economia ens ajudarà a comprendre el procés d'especulació del sòl i el naixement de les plusvàlues, així com la sociologia ens facilitarà tot allò que fa referència a les noves formes de relació de classes i d'assignació de "status" que es produeix a la gran aglomeració urbana.

1.4.—Reus i els seus voltants.

El gran creixement industrial de les comarques del Tarragonès i del Baix Camp a partir dels anys seixanta fa que puguem parlar amb tota seguretat que ja hem entrat dins del fenomen urbanitzador. Això ha provocat nombroses tensions que han sortit als diaris: enfrontament agricultura-indústria-turisme, problemes amb les centrals nuclears, problemes de barris extrems o situats massa a prop de les zones industrials, aglomeracions humanes amb poques condicions d'higiene, barraquisme, naixement de "parcel·les", etc., etc.

Creiem que davant tots aquests fets cal que ens comencem a plantejar la conveniència d'un estudi analític que intenti racionalitzar tot el procés tal com s'ha desenvolupat.

1.5.—El nostre equip.

Amb les limitacions dels apartats 2 i 3 creiem que convé un estudi que tingui per finalitat l'obtenció de les bases per a un possible diagnòstic. L'estudi haurà de tenir en compte una sèrie de factors que caldrà investigar, és a dir, primer de tot serà obligatori una enquesta, entenent aquesta com una recollida de dates, per passar a l'etapa posterior de diagnòstic. Aquest treball pot ser facilitat per una sèrie d'estudis precedents com els que al seu dia va fer el "Grup Disseny", però que cal reconèixer que està en un estadi molt primari d'elaboració. Com ja hem dit abans les solucions que puguin ser apuntades no passaran del paper. Però hem de reconèixer que no esperem gaire cosa més.

Primera lectura

« DIARI D'UN ESCRIPTOR »

«Ressonàncies 1942-1952»

de Joan Puig i Ferrater

A. BLADE I DESUMVILA

Llegeixo (damunt per damunt i amb la idea de reprendre un altre dia, atentament, aquesta lectura) el llibre "Diari d'un escriptor", de l'autor ja esmentat, publicat per "Edicions 62" i prologat per Guillem Jordi Graells. D'aquest pròleg, no em puc estar de recollir la versió segons la qual la gestió de Puig i Ferrater com a pagador, a França, de les compres de material de guerra per al govern de la Generalitat, del qual Puig formava part, va ser controlada per Josep M. Espanya, membre així mateix del govern autònom. Tots dos, segons la pròpia versió, rebien carregaments de monedes i metalls preciosos "i en gestionaven el canvi". El producte anava a parar en un fons de la Generalitat. "Acabada la guerra, o gairebé, (continua dient el prologuista) hi hagué un repartiment --el famós "repartiment"-- després que Josep Tarradellas, el comptador de la Generalitat i el mateix president Companys acceptessin l'honradesa de la gestió. Es procedí llavors a repartir les quantitats acumulades entre una trentena de consellers i ex-consellers, la majoria vinculats a l'Esquerra (Republicana de Catalunya). I Puig obtingué una d'aquestes trentenes parts, igual que els altres".

Heus ací una versió que discrepa de la que fins ara ha estat generalment admesa. No solament aquella és diferent d'aques-

ta, sinó molt més escandalosa, ja que hi són implicats "una trentena de consellers i ex-consellers". Molts ja són morts, però encara n'hi ha de vivents --sortosament!-- que de segur tindran interès a dir-hi la seva. Si callessin... però aquesta seria --és-- una hipòtesi inacceptable, en principi, per a qualsevol "vinculat a l'Esquerra".

A part d'aquest aspecte, veritablement escabros, el llibre en qüestió mostra fins a quin punt Puig i Ferrater fou --i continuava essent als seixanta anys-- un obsès de la literatura i com es creia volar alt. Els noms de Shakespeare, Cervantes, Proust, Dostoiewski, Tolstoi, Stendhal, Balzac, Leopardi, Dante, Valéry, etc., s'agiten --o són agitats-- constantment en aquest "Diari d'un escriptor". Sovint, massa sovint, les remarques de Puig recorden el "deja lu". I no interessen tant ni de bon tros com els seus judicis --i/o prejudicis-- sobre els escriptors de casa. Interessen en un sentit o altre, però mai no deixen indiferent, potser perquè tot és discutible --apassionadament discutible-- en aquest cony d'home múltiple, complicat i contradictori. Fins i tot, per exemple, quan es cansa de planar sobre els cims més alts i retorna al món de la realitat, escriu coses tan casolanes com aquesta: "Els tarragonins som els qui escrivim més